

Velčovský, Václav: Vina Josefa Klimenta. Habilitační práce. Ústí nad Labem 2019

Habilitační práce Václava Velčovského je věnována kontroverzní osobnosti Josefa Klimenta.¹ Tento právník a právní historik, v letech 1938–1944 tajemník prezidenta druhé republiky a státního prezidenta Protektorátu Čechy a Morava Emila Háchy a poté zhruba třináct měsíců předseda Nejvyššího správního soudu byl po osvobození uvězněn a jako kolaborant v roce 1947 odsouzen rámci retribučního soudnictví Národním soudem k doživotnímu vězení. Z něho byl propuštěn na základě prezidentské amnestie v roce 1960. To nicméně neznamenalo jeho společenskou rehabilitaci, vykonávat mohl pouze pomocné a dělnické profese a v roce 1978 fakticky zapomenut zemřel. S částečnou výjimkou krátkého období Pražského jara v letech 1968/69 pak neměl prostor ani veřejně prezentovat své názory na období protektorátu. Klimentovým vězněním byla samozřejmě postižena i jeho rodina, mj. manželka od zatčení nedostala slušnou práci a se svým synem Jaroslavem se musela vystěhovat z domova.

Velčovského práce se skládá ze dvou částí. První je věnována osobnosti Josefa Klimenta s akcentem na jeho působení v prezidentské kanceláři, publikační a veřejné působení, pro něž získal nálepku kolaboranta, a poválečný trestněprávní postih. Nutno představit, že s výjimkou poměrně stručné a dnes již starší studie Michala Musila publikované v roce 1995 v Soudobých dějinách² a kratšího textu Víta Machálka³ nebyla této osobnosti doposud věnována pozornost. Druhá, rozsáhlejší část habilitační práce pak obsahuje kritickou edici Klimentova textu U obětovaného prezidenta. Tento spis žánrově kolísá mezi autobiografií a pokusem o odbornou právněhistorickou práci. Vykazuje nicméně značnou míru subjektivity, otevřeně si klade za cíl rehabilitaci působení Emila Háchy a nepřiznaně i působení autora. Těžiště přirozeně leží v letech 1938–1945, nicméně zachycuje Klimentovy životní osudy a jeho snahu o Háchovo očištění až do začátku 70. let, kdy byl text dokončen. V práci je dále publikována obžaloba vznesená proti němu a Augustinu Popelkovi (v letech 1941–1945 přednosta prezidentské kanceláře) národním prokurátorem JUDr. Františkem Tržickým 13. ledna 1947 v rámci retribučního řízení.

Václav Velčovský v první části své práce popisuje životní osudy Josefa Klimenta a pečlivě rekonstruuje ideové zdroje jeho právního myšlení. Detailně pak hodnotí Klimentovo

¹ V částečně pozměněné podobě (zkráceny byly především úvodní pasáže) byla práce vydána v roce 2019 v nakladatelství Academia v edici Paměť, viz *Josef Kliment. U obětovaného prezidenta. Hořké paměti Háchova tajemníka*. Ed. Václav Velčovský. Praha, Academia 2019.

² MUSIL, Michal: Příběh Háchova politického sekretáře. Josef Kliment před Národním soudem roku 1947, in: *Soudobé dějiny*, roč. 3, č. 2/1995, s. 530–544.

³ MACHÁLEK, Vít: *Josef Kliment – člověk, intelektuál a nešťastný politik*, online in: <http://vit-machalek.bloger.cz/Soudobe-dejiny/Josef-Kliment-clovek-intelektual-a-nestastny-politik> (5. 4. 2020).

působení v letech 1938–1945, především se podrobně zabývá jeho skutky, které z něj v očích veřejnosti učinily kolaboranta, mj. účast na jeho cestě do Berlína 14. a 15. 3. 1939, nevy nucenou publikaci problematických článků, především textu v Národní politice 19. 3. 1939, v němž tvrdil, že vznik protektorátu znamená obnovu dřívějšího začlenění českého státu do Svaté říše římské (tento argument nevnímal jako projev kolaborace, ale i později jako ideový základ pro obhajobu autonomie protektorátu), členství v Českém svazu pro spolupráci s Němci a České lize proti bolševismu či přijetí Ceny Reinharda Heydricha v roce 1943. Klimentovu obhajobu, prezentovanou především v jeho textu U obětovaného prezidenta, přitom konfrontuje s jinými prameny, mj. s paměťmi nejbližšího Háchova spolupracovníka, v letech 1938–1941 přednosty prezidentské kanceláře Jiřího Havelky, či s editovanou obžalobou z ledna 1947, i se stávající odbornou literaturou.

Podstatná je i analýza Klimentova poválečného retribučního procesu. Za zmínku stojí mj. snahy ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny ovlivnit trestní řízení v neprospěch JUDr. Klimenta, které byly jednoznačným popřením presumpce nevinny a z hlediska dělby moci nepřípustné. Přitom právě Prokop Drtina a jeho ministerstvo spravedlnosti jsou v odborné literatuře spíše považováni za ty, jež se snažili tlumit – i za cenu politických zásahů – nezákonnosti a nespravedlnosti spojené s retribučním soudnictvím. Klimentovo odsouzení tak skutečně představovalo vypořádání politické elity třetí republiky s nepohodlným dědictvím Emila Háchy a jeho nejbližších spolupracovníků.

Nutno obecně konstatovat, že se autor vyvaroval jednostranných zjednodušujících soudů. Klimentovy osudy dokládají skutečnost, že hranice mezi kolaborací a odporem v době nacistické okupace českých zemí byla často velice tenká. Toho si je Václav Velčovský jasně vědom, o čemž svědčí i jeho obecnější teoretické pasáže, v nichž se v souvislosti s Klimentovým případem věnuje z filozofického hlediska otázkám kolaborace, legitimacy státní moci, konstruktů totalitarismu a viny a trestu. Z formálních důvodů pouze považují za chybu, že seznam použité literatury obsahuje i tiskem vydané prameny (memoáry, edice dokumentů).

Podstatnou část knihy pak představuje edice výše uvedeného textu Josefa Klimenta U obětovaného prezidenta, jenž je uložen v rámci Klimentova osobního fondu v Archivu Národního muzea. Nutno předem říci, že Václav Velčovský stál při její přípravě před náročným úkolem. Pomineme-li výše zmíněnou specifickou formu textu, úkol mu ztěžovala i nepřipravenost rukopisu k vydání (mj. obsahoval řadu Klimentových rukopisných korektur a vpisek). Osobně bych asi volil menší zásahy do textu (mj. v případě vypouštění určitých pasáží), nicméně respektuji stanovisko autora, že se jej tak snažil přiblížit širšímu publiku. U rozsáhlejších vynechaných pasáží označených hranatými závorkami s třemi tečkami bych

preferoval, kdyby byl jejich obsah stručně shrnut v poznámce pod čarou. Je škoda, že editor neupozornil na některé věcné chyby a nepřesnosti, jichž se Kliment ve svém textu dopustil. Jako příklad je možno uvést tvrzení na s. 423, že kolem roku 1955 byl spolu s dalšími německými vězni propuštěn na svobodu i bývalý protektorátní ministr hospodářství a práce Walter Bertsch. K tomu jistě nemohlo dojít, neboť Bertsch zemřel již na počátku roku 1952 ve veřejné nemocnici v Brně na závažnou plicní chorobu. Tyto připomínky nicméně spíše vyjadřují můj subjektivní postoj k vydávání pramenů a nikterak nesnižuje Velčovského zásluhy na tom, že širší odborné i laické veřejnosti zpřístupnil důležitý a navíc velice originální pramen k poznání dějin protektorátu.

Přes uvedené připomínky práce bezesporu splňuje nároky kladené na habilitační práci a plně ji tak doporučuji k obhajobě.

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, PhD.

katedra historie

Fakulty přírodovědně-humanitní
a pedagogické

Technické univerzity v Liberci